Фраєрман Теофіл Борисович. *Енциклопедія Сучасної України* (2026)
ISBN: 966-02-2074-X
DOI: 10.5281/zenodo.21772393

ФРА́ЄРМАН Теофіл Борисович (Тевіль Берілевич, 03(15). 03. 1883, м. Бердичів Київської губ., нині Житомирської обл. — 07. 01. 1957, Одеса) — живописець, графік, педагог, мистецтвознавець. Наприкінці 1880-х рр. сім'я переїхала в Одесу. Працював підмайстром у малярно-художній майстерні; відвідував недільні вечірні курси для підготовки до вступу в Одеську рисувальну школу (1896—98), живописне відділення якої (від 1900 — училище) закінчив 1902 (викл. К. Костанді). Студіював у художній школі А. Ажбе в Мюнхені (1902). У 1905 потрапив до Парижа, проживав у фаланстері «La Ruche», влаштувавшись формівником у скульптора Аронсона, згодом — у О. Родена. 1905—13 навчався в Паризькій національній вищій школі образотворчих мистецтв у Г. Ферр'є; відвідував також майстерню портретиста Л. Бонна. 1907—13 брав участь в «Осінньому салоні» (член журі від 1909); учасник «Салону гумористів», «Салону декораторів» та «Салону Єлісейських полів». Підписував картини псевдонімом Theo Fra. У той час сформувався особливий стиль Ф., що поєднував притаманні іконопису умовність і архітектоніку, декоративність Матісса, гармонію та міцність форми Сезанна. Після успіху придбав майстерню на вулиці Кампань-Прем'єр, № 9. На початку 1-ї світової війни переїхав до Великої Британії, де продовжив малювати. Революційні події 1917 та хвороба матері змусили повернутися до Одеси. Учасник виставок «незалежних» (1917—18 і 1918—19), об'єднаної виставки «південноруських» і «незалежних» (1918), 1-ї народної виставки картин, плакатів, вивісок і дитячої творчості (1919), народної виставки картин пам'яті Т. Шевченка (1920). 12 творів митця придбав Я. Перемен і вивіз у Палестину (1919). У серпні—листопаді 1918 — викладач Вільної академії образотворчих мистецтв Товариства незалежних художників Одеси, після розпаду якої викладав у Вільних державних майстернях (1918—20) та в Одеському технікумі образотворчих мистецтв (від 1930 — художній інститут): завідувач кафедри живопису і рисунка, професор (1920—34). Працював також в експертній Комісії щодо оцінки й розподілу художніх цінностей при політвідділі пластичних мистецтв Губнарпросвіти; згодом — у Комітеті охорони пам'яток мистецтва і старовини (1919); очолював Музейний фонд (1920), 1-й народний художній музей (1922); завідував Галереєю нового мистецтва (складова Одеського художнього музею). Входив у правління Асоціації художників Червоної України, Спілки робітників мистецтв (РАБІС), потім Товариства художників-станковістів, Одеської філії «Вукоопхудожника». На першому пленумі Оргбюро Спілки радянських художників і скульпторів УСРР у Харкові виступив з «виправдальною» доповіддю (1933). Долучився до створення Одеської організації Спілки радянських художників України (1934). Брав участь в організації 1-ї виставки живопису, графіки і скульптури художників Одеси; учасник всеукраїнських художніх виставок (1928—36). Під час 2-ї світової війни брав активну участь в евакуації експонатів з одеських музеїв до Уфи (1941—44). Входив до складу комісії прийому реевакуйованих творів західноєвропейського мистецтва як завідувач відділу західного мистецтва Одеського музею західного та східного мистецтва (1944). Обійняв посаду професора Одеського інженерно-будівельного інституту; суміщав роботу в музеї та викладання в художньому училищі. У період «ждановщини» й гоніння на «космополітів» 1948 залишив роботу в музеї та училищі, а 1951 — і в інституті, присвятивши себе творчості. Підготував до друку монографію «Академік К. К. Костанді» (1930-і рр.) та працю «150 років одеського образотворчого мистецтва» («Одеські художники»), разом зі своїм учнем О. Постелем — дослідження «Колір в архітектурі України» (1940-і рр.), однак ці роботи не було опубліковано. 1957 та 1983 в Одесі організовано посмертні персональні виставки художника. Деякі твори Ф. зберігають у Одеському художньому музеї, Музеї сучасного мистецтва Одеси, Центральному архіві літератури і мистецтва України (Київ). В Одесі на його честь перейменовано провулок Новгородський 2-й. Серед учнів — Ю. Єгоров, Є. Кибрик, М. Муцельмахер, *О. Соколов*, Г. Павлюк, М. Шелюто, *І. Шенкер*, Д. Фруміна.

Основні твори

«Голова старого» (1901), «Дафніс і Хлоя» (1917), «Натюрморт з іконою та сувоєм», «Вечір» (обидва — 1918), «Натюрморт зі синьою вазою» (бл. 1918), «Пророк» (1919), «Портрет невідомого» (1925), «Кравець», «Натюрморт» (обидва — 1927), «Торговець мотлохом» (бл. 1927), «Кінооператор», «Червоноармієць», «Одеські купальні», «Задвірки заводу» (усі — 2-а пол. 1920-х рр.), «Любитель музики» (1943), «Порт» (1944), «У майстерні скульптора» (1950), «Бетговен», «Паганіні», «Інтер'єр [із лампою]» (усі — 1956).

Державний архів

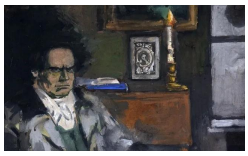
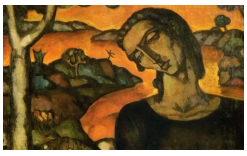
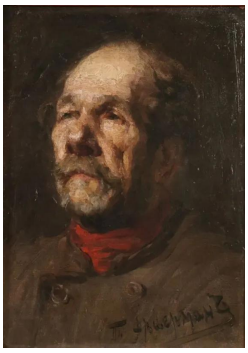
Архів Одес. держ. академії буд-ва та арх-ри. Особова справа Т. Фраєрмана, 1944—1951.

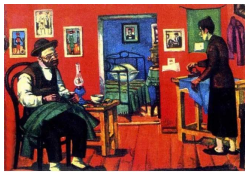
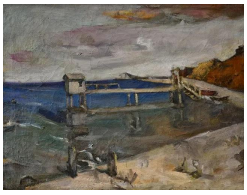
Рекомендована література

1. E. Bénezit. Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs, graveurs. T. 2. Paris, 1913
2. Виставка творів Теофіла Борисовича Фраєрмана (1883—1957): Каталог. К., 1957
3. Черный квадрат над Черным морем: Календарь. О., 2002
4. Дмитренко О. Одеський художній музей: історія колекції, 1898—1941. О., 2020
5. Одеські горизонти. Твори одеських художників у колекції Вадима Мороховського. О., 2026.

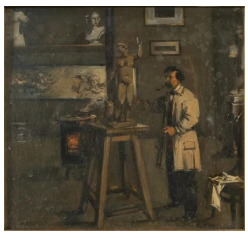
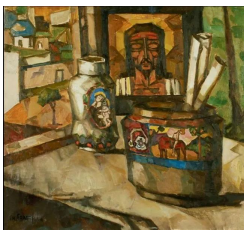
В. А. Кудлач

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:
Фраєрман Теофіл Борисович / В. А. Кудлач // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2026. — Режим доступу: https://esu.com.ua/article-893828

2001–2026 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).